

Tuire Ranta-Meyer

Monta musiikillista elämää

FT, MuM, dosentti Tuire Ranta-Meyer (tuire.ranta-meyer@metropolia.fi) on Erkki Melartin -tutkija, joka kirjoittaa parhaillaan elämäkertaa kohdehenkilöstään. Hänen päätyönsä on Metropoliaassa verkostoista ja varainhankinnasta vastaavana johtajana.

DOI: <https://doi.org/10.51816/musiikki.111764>

Monta musiikillista elämää

Tuire Ranta-Meyer

.....

Markus Mantere, Jorma Hannikainen ja Anna Krohn (toim.) 2020.

Ilmari Krohn: tutkija, säveltäjä, kosmopoliitti.

Docmus-tohtorikoulun julkaisuja 15.

Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

Erilaiset merkkihenkilöiden syntymän tai poismenon tasavuodet ovat tunnetusti monenlaisia innoituksen lähteitä. Juhlavuosien ympärille järjestetään konserttisarjoja, festivaaleja, näyttelyjä ja yleisötilaisuuksia. Usein juhlinnan kohteesta julkaistaan tuoreita näkökulmia esitteleviä tietokirjoja tai kuvateoksia. Myös tuotteistaminen liittyy näihin tapahtumiin: museokauppoihin tilataan T-paitoja tai mikrokuituliinoja, joiden painatukset kuvaavat joko henkilöä itseään tai jotain fragmenttia hänen teoksistaan. Monesti tulee pohdittua, miten pitkälle nämä juhluvuodet on alistettu kaupallisten päämäärien alttarille.

Mutta tasavuosilla on eittämättä myös toinen, usein näkökulmaamme ja ymmärrystämme laajentava, jopa ratkaisevan tärkeä merkitys. Sen osoittaa esimerkiksi neljä vuotta sitten Helsingin yliopistossa järjestetty

Ilmari Krohn 150 vuotta -juhlasymposium. Se kokosi yhteen tutkijoita, muusikoita ja Krohnin hahmosta kiinnostuneita. Tapahtuman pohjalta ilmestyi viime vuonna Markus Mantereen, Jorma Hannikaisen ja Anna Krohnin toimittama verraton antologia, joka puhdistaa tehokkaasti lukijan mahdollisesti hyvinkin sammaloitunutta kuvaa tästä maamme musiikkielämän yhdestä keskeisestä rakentajasta.

Jos lukija on aiemmin pitänyt Ilmari Krohnia viitteellisenä, harmaaksi jäävänä tai Sibeliuksen sinfoniatulkinnoissaan suorastaan höpsähtäneenä hahmona musiikinhistoriamme näyttämöllä, uusi antologia muuttaa lähes kokonaan tuon käsityksen. Se myös osoittaa, että kaikesta suvaitsevaisuudestamme ja aiempaa musiikinhistoriankirjoitusta tai sen muinaisia auktoriteetteja kohtaan osoittamastamme kriittisyydestä huolimatta meillä on tietämyksessämme suuria katvealueita. Nuo aukkopaikat ovat, paremman puutteessa, täyttyneet lukemillamme ylimalkaisilla kommentteilla tai vitsikkäillä kertomuksilla, joiden taustalla on saattanut olla sinänsä oikeutettu kapina vuosikymmeniä vallinneita ja ainoiksi oikeiksi katsottuja oppirakennelmia kohtaan.

Esimerkiksi Erkki Salmenhaara on maininnut Ilmari Krohnin urkurina, tutkijana, säveltäjänä ja kriitikkona *Suomen musiikin historia* -kirjasarjan useassakin niteessä. Osumat eivät juuri kohdetta mairittele. ”Krohn ei antanut itseään häiritä sen seikan [- -], ettei sinfoniolla ollut minkäänlaista poliittista taustaa” tai ”Samanlaista piittaamattomuutta säveltäjän intentioista osoittaa ensimmäisen sinfonian kutsuminen ”Kullervon tragediaksi” [- -], Salmenhaara kirjoittaa (1996a, 144). Vielä jyrkemmat sanat ovat käytössä, kun hän kutsuu ”fasistiseksi” Krohnin jazzmusiikkiin liittämiä argumentteja, kuten ”tieteellisesti ala-arvoinen” ja ”moraaliton” (1996b, 391) tai siteeraa Krohnin ankaraa tuomiota Aarre Merikannon musiikista: ”[i]hmiskorvan ja -äänien kun on mahdoton noudattaa sen vaatimia vastenluontoisia sävelkulkuja” (ibid., 256).

Kuvaa Ilmari Krohnista ei ole kirkastanut myöskään hänen myöhäiset muistelmansa *Sävelmuistoja elämäni varrelta* (1951). Kuten kirjoittaja itse siinä toteaa (s. 186–187), hän ei ollut luonteeltaan huumorintajuinen, mutta sen sijaan perusteellisuuden puutteesta ei häntä voinut moittia. Niinpä Krohn ei vahingossakaan anna lukijalleen sitä pientä kultareunusta, jonka inhimillisen elämän sattumukset ja lempeän huumorin viljely tällaisessa muistelmateoksessa parhaimmillaan luovat. Pikemminkin tarinointi on kangistunut kaavaan, jossa iäkäs Krohn ehkä tahtomattaankin antaa omahyväisen kuvan korostamalla omaa suvereenia oikeassa olemistaan.

Toki Krohnin elämätyön ja ajattelun eri aspekteista on kirjoitettu viime vuosina asiantuntevia artikkeleita ja opinnäytetöitä. Ehkäpä Hannu

Apajalahti oli eräänlainen uranuurtaja julkaistessaan jo 1993 englanninkielisen tutkimuksensa ”From rhythm to form – Ilmari Krohn’s systematic theory of musical rhythm and form” ja viisi vuotta myöhemmin *Musiikissa* artikkelin ”Krohnilainen analyysi” (Apajalahti 1993; 1998) Edellinen Krohn-symposium järjestettiin vuonna 1999, ja esimerkiksi Matti Huttusen (2000) artikkeli kohdehenkilöstä musiikkitieteilijänä julkaistiin seuraavana vuonna Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin ja Kuopion osastojen yhteisessä vuosikirjassa sen pohjalta. Sen jälkeen esimerkiksi Matti Vainio kuvasi Ilmari Krohnin väitöskirjan mutkikkaita vaiheita *Musiikin* artikkelissa ja Markus Mantere niin ikään *Musiikissa* Ilmari Krohnin kristillisestä maailmankuvasta ammentavaa musiikkisuhdetta (Vainio 2010; Mantere 2012). Kaisa Kraft (ent. Takkula) ja Martti Laitinen kirjoittivat peräkkäisinä vuosina ansiokkaat Krohn-aiheiset opinnäytetyönsä (Takkula 2013; Laitinen 2014).

Nyt käsillä olevan uuden antologian arvo on kuitenkin siinä, että se kokoaa ensi kertaa yksiin kansiin Krohnin ”monta musiikillista elämää”, kuten Markus Mantere toteaa johdannossa. Kirjoittajiksi on saatu varsinainen eliittikaarti: kymmenen vankan kokemuksen omaavaa nimekästä musiikintutkijaa Suomesta ja kaksi ulkomailta. Miinusta tosin voi antaa siitä, ettei vaivaa ole ilmeisesti nähty Helena Tyrväistä useampien naispuolisten tutkijoiden mukaan saamiseksi kirjoittajakuntaan. Olletikin sukupuolijakauman vinoutumiin kiinnitetään nykyään herkemmin huomiota kuin neljä vuotta sitten Ilmari Krohnin 150 -juhlavuonna.

Voidaan ajatella, että yhtäältä antologia kytkeytyy viime vuosien biografiseen trendiin suomalaisessa musiikkitieteessä (Huttunen 2020, 96), vaikkei kyse ole sinänsä vain henkilöhistoriallisesta tutkimusintressistä ja vaikka lukukokemus on huomattavasti raskaampi kuin perinteisissä elämäkertateoksissa. Mutta biografisen aineiston parissa, ihmisen mittapuihin asetettuna, aikakauden tapahtumien, aatteiden ja yhteiskunnallisten murrosten tai aatteellisen ja henkisen muutoksen kuvaaminen avaa tutkimuksellisesti tärkeitä aspekteja (Uino 2006, 179).

Toisaalta kirja haluaa vahvasti liittyä muodikkaaseen tendenssiin: aiempia tarkastelunäkökulmia kyseenalaistavaan, kriittiseen historian-tutkimukseen sekä sen seikan ikään kuin uudelleen löytämiseen ja sanoittamiseen, että suomalainen musiikkielämä kaiken kaikkiaan sai merkittävät toimintamallinsa ja vaikutteensa kansainvälisestä kanssakäymisestä. Krohnin kohdalla voidaan onneksi antologian johdannon (s. 10) mukaan todeta, ettei eurooppalainen musiikintutkimus olisi sekään edennyt nykyisiksi muodostuneita reittejään ilman Ilmari Krohnin vaiku-

tusta. Se ei ole vähäinen ansio musiikkitieteessä, jolla on vasta runsaan sadan vuoden historia akateemisena oppiaineena.

Antologia tarjoaa Krohnin elämäntyön kautta tasapainoisen kattauksen näkökulmia musiikintutkimuksen laajaan kirjoon erityisalueita musiikkifilosofiasta etiikkaan, hengellisistä kansansävelmistä ja psalmilaulusta Ilmari Krohnin ja ranskalaisen musiikkitieteilijä Georges Houdardin keskinäiseen vuorovaikutukseen. Ehkäpä riemukkain elämys sen parissa on, että aina uutta artikkelia lukiessa ajattelee juuri sen, kulloinkin käsillä olevan, osoittautuvan koko kokoelman kaikkein parhaaksi. Esimerkiksi Erkki Pekkilä on onnistunut kuvaamaan Krohnin rytmiteorian lähtökohdat niin selkeästi, että luvun luettuaan vasta uskoo päässeensä jyvälle koko monimutkaisesta ajatusrakennelmasta – ja ymmärtää, ettei Krohnkaan ole ilman kollegojen, esimerkiksi Heikki Klemetin, antamia merkittäviä virikkeitä niitä kehitellyt. Mutta kun sitten käy lukemaan Matti Huttusen esiin nostamia Krohnin ”riemannilaisia” musiikintutkimuksen ideoita, Markus Mantereen pohdintaa Krohnin ja Susanne Langerin ajattelun yhtäläisyyksistä tai edellä mainittua Helena Tyrväisen laajaa artikkelia Krohnin yhteyksistä ranskalaiseen tai ylijärjestyneeseen musiikkitieteeseen, jokainen uusi tuttavuus yllättää positiivisesti ja on näköaloja avartava.

Loppupäätelmänä voidaan siten sanoa, että kaikki artikkelit ovat tasavahvasti antologian aatelia. Ne sisältävät kokonaan uutta tietoa tai täydentävät ja syventävät aiempaa tutkimusta. Krohnin ilmeisen suvaitsemattomiin asenteisiin nähden uudessa kirjassa olisi voinut kuitenkin problematisoida tutkimuksellisemmin myös itse otsikossa käytettyä sanaa ”kosmopoliitti”. Monipuolinen kielitaito, kyky selviytyä vieraassa ympäristössä, ulkomaiset opinnot tai tiheästi toistuvat kongressimatkat eivät välttämättä tarkoita sellaista asennetta, joka on osa kosmopoliittista elämäntattomusta tai -tyyliä. Eikö maailmankansalaisuuden käsitteeseen sisälly ajatus mahdollisimman täydestä avoimuudesta ja ennakkoluulottomasta suhtautumisesta vieraisiin kulttuureihin? Eikö niin, ettei kosmopoliitti pidä oman maan kansallisia perinteitä tai henkilökohtaista vakaumustaan muita ensisijaisempana tai arvokkaampana? (Ks. esim. Ollila ja Saarelainen 2014; Kaarinen 2014; Nivala 2014; Encyclopedia Britannica sv. cosmopolitanism.)

Julkaisuajankohtaan nähden postuumiin, Krohnin Sibelius-tutkimuksia koskevaan Risto Väisäsen artikkeliin olisi ehkä voinut käyttää jämäkämpää toimituksellista otetta, jotta se esimerkiksi johtopäätöksiltään ja lähdeviitekäytännöiltään olisi ollut johdonmukaisempi ja vastannut tämän Sibelius-Akatemian hienon teorianopettajan itselleen asettamaa korkeaa vaatimustasoa. Mutta hänen muistamisensa antologian esipuheessa ja

oikeaan osuneet sanat hänen vaatimattomasta, ystävällisestä ja älyllisesti aina valppaasta persoonastaan ovat erityiskiitoksen arvoinen ele.

Lähteet

Apajalahti, Hannu. 1993. "From rhythm to form – Ilmari Krohn's systematic theory of musical rhythm and form." Sic. *Sibelius-Akatemian aikakauskirja*. Helsinki: Sibelius-Akatemia, 42–74.

Apajalahti, Hannu. 1998. "Krohnilainen analyysi". *Musiikki* 28 (1), 20–29.

Encyclopedia Britannica sv. Cosmopolitanism. Tark. 9.10.2021. <https://www.britannica.com/topic/cosmopolitanism-philosophy>.

Huttunen, Matti. 2000. "Ilmari Krohn musiikkitieteilijänä." Teoksessa Peter Peitsalo (toim.): *Krohn-symposium 1999: Kirkkomusiikin ja Kuopion osastojen yhteinen vuosikirja*. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 22. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Huttunen, Matti. 2020. "Richard Faltin: näkökulmia reseptioon ja konteksteihin." *Musiikki* 50 (4), 91–104.

Kaartinen, Marjo. 2014. "Cosmopolitēs – James Howell, maailmankansalaisuus ja 1600-luvun Englanti." Teoksessa Anne Ollila ja Juhana Saarelainen (toim.): *Kosmopoliittisuus, monikulttuurisuus, kansainvälisyys. Kulttuurihistoriallisia näkökulmia*. Cultural History – Kulttuurihistoria II. Turku: Turun yliopisto, 31–48.

Krohn, Ilmari. 1951. *Sävelmuistoja elämäni varrelta*. Porvoo: WSOY.

Laitinen, Martti. 2014. "Uupumaton uurastus. Tarkastelu Ilmari Krohnin elämänvaiheista ja sävellystuotannosta kevääseen 1905 asti." Painamaton pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, musiikkitiede. Tark. 8.10.2021. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135232>.

Mantere, Markus. 2012. "Jeesus Kristus on suora tie: Kristillinen maailmankuva Ilmari Krohnin musiikillisen ajattelun taustatekijänä." *Musiikki* 42 (3–4), 28–47.

Nivala, Asko. 2014. "Maailmankansalaisuus 1790-luvun berliiniläisessä varhaisromantiikassa." Teoksessa Anne Ollila ja Juhana Saarelainen (toim.): *Kosmopoliittisuus, monikulttuurisuus, kansainvälisyys. Kulttuurihistoriallisia näkökulmia*. Cultural History – Kulttuurihistoria II. Turku: Turun yliopisto, 49–83.

Ollila, Anne ja Juhana Saarelainen. 2014. "Johdanto: Euroopassa, sen rajoilla ja ulkopuolella." Teoksessa Anne Ollila ja Juhana Saarelainen (toim.): *Kosmopoliittisuus, monikulttuurisuus, kansainvälisyys. Kulttuurihistoriallisia näkökulmia*. Cultural History – Kulttuurihistoria II. Turku: Turun yliopisto, 9–27.

Salmenhaara, Erkki. 1996a. *Kansallisromantiikan valtaviirta*. Suomen musiikin historia 2. Porvoo: WSOY.

Salmenhaara, Erkki. 1996b. *Uuden musiikin kynnyksellä*. Suomen musiikin historia 3. Porvoo: WSOY.

Takkula, Kaisa 2013. "Ilmari Krohnin laulusarjan *Lieder eines Wanderburschen* syntymävaiheet ja teosanalyysi." Painamaton laaja kirjallinen työ, kirkkomusiikin oppiaine. Tark. 8.10.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/234906/kaisa_takkula_ilmari_krohn_190313.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Uino, Ari. 2006. "Biografisen tutkimuksen ääriviivoja." Teoksessa Rami Kurt ja Timo Soikkanen (toim.): *Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle*. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 28. Turku: Turun yliopiston digipaino, 179–188.

Vainio, Matti. 2010. "Ilmari Krohnin väitöskirjan mutkikkaat vaiheet." *Musiikki* 40 (3–4), 83–88.